

Julkisalan koulutettujen
neuvottelujärjestö

Hallituksen esitys eduskunnalle paikallisen sopimisen edistämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry:n lausunto

Yleistä

Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry (myöh. JUKO) vastustaa valtion lisäämistä ainoana julkisen sektorin toimijana paikallisen sopimisen laajennuksen piiriin. Nykyinen malli on kaikkien osapuolten toteamana toimiva. HE luonnoksessa ei ole riittävästi perusteltu tarvetta avata uusia paikallisen sopimisen käytäntöjä valtiolle, jossa on vakaat sopimusosapuolet ja hyvät mahdollisuudet paikallisiin sopimuksiin jo nyt.

Paikallista sopimista koskevan lainsäädännön tavoitteena on ennen kaikkea lisätä järjestäytymättömien yritysten paikallisen sopimisen mahdollisuuksia. Asiasta linjataan jo hallitusohjelmassa ja tavoite kuvataan HE luonnoksessa seuraavasti:

”Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan paikallinen sopiminen on väline yrityksen toiminnan kehittämiseksi ja kilpailukyvyn parantamiseksi. Onnistunut paikallinen sopiminen perustuu luottamukseen, tietoon yrityksen tilanteesta ja molemminpuoliseen kykyyn hyödyntää lainsäädännön ja työehtosopimusten tarjoamia mahdollisuuksia.

Hallitusohjelman tavoitteena on uudistaa työlainsäädäntöä siten, että yrityksissä mahdollisuudet paikalliseen sopimiseen lisääntyvät. Hallitusohjelmassa todetaan, että paikallisen sopimisen tulee olla yhdenvertaisesti mahdollista kaikissa yrityksissä niiden järjestäytymisestä ja työntekijöiden edustusjärjestelmästä riippumatta.”

Hallitusohjelmassa asetettujen ja HE luonnoksessa kuvattujen tavoitteiden näkökulmasta paikallisen sopimisen laajentaminen valtiosektorille ei ole perusteltua. Valtio ei työnantajana eikä julkisen sektorin toimijana rinnastu yrityksiin. Paikallisen sopimisen lisäämistä perustellaan HE:ssa ennen kaikkea järjestäytymättömien pienten yritysten näkökulmasta. Valtio on puolestaan vakaa lailla ja asetuksilla säädetty työnantaja ja neuvotteluosapuoli. Valtion virka- ja työehtosopimukset solmitaan kolmen pääsopijajärjestön kanssa, jotka edustavat laajasti valtion henkilöstöä. JUKO edustaa puolta valtion työntekijöistä.

Paikallinen sopiminen valtiolla – perustelut puuttuvat

Valtiolla toteutuu jo nykyisin laaja paikallisen sopimisen kokonaisuus. Paikallista sopimista edustavat valtion virastot, joille delegoidaan valtiovarainministeriön päätöksellä työnantajaoikeudet ja -velvollisuudet. Keskeisimmät virastokohtaiset, eli paikalliset sopimukset liittyvät palkkaan ja työaikaan. Valtiovarainministeriöllä on aina viime sijainen oikeus hyväksyä tai hylätä virastokohtainen eli paikallinen sopimus.

Työmarkkinalaitoksen esittämän ja HE luonnokseen kirjatun kannan mukaan paikallisen sopimisen laajennuksen tarvetta ei ole tällä hetkellä valtiolla, eikä laajennus muuta nykytilannetta. Laajennus tehtäisiin ikään kuin varuiksi, mikä on JUKOn mielestä erittäin kyseenalainen peruste lain muuttamiselle. Lakien valmistelun tulee perustua harkittuun tarpeeseen ja vaikutusten arviointiin. Paikallisen sopimisen laajennusta valtiolle ei perustele tällä hetkellä mikään, joten sitä ei tulisi säätää.

HE luonnoksessa kirjataan esityksen vaikutukset seuraavasti:

Julkisalan koulutettujen
neuvottelujärjestö

”Esityksen tavoitteena on edistää paikallisen sopimisen mahdollisuuksia. Paikallisen sopimisen mahdollisuudet ovat nykyistä tasavertaisemmin käytössä eri työpaikoilla riippumatta siitä, onko työnantaja järjestäytynyt tai onko henkilöstö valinnut itselleen työehtosopimuksessa tarkoitettua edustajaa.”

Tavoitteena on siis edistää eli lisätä paikallisen sopimisen mahdollisuuksia. Koska valtion osalta kuvataan, ettei lisäämisen tai edistämisen tarvetta ole tällä hetkellä olemassa, lakiin lisättäisiin valtio mukaan varalle ainoana julkisen sektorin toimijana. Lisäksi muutosta perustellaan sillä, että valtion budjettitalouden ulkopuolella on muutama pieni organisaatio, jotka noudattavat tällä hetkellä erikseen sovitusti valtion virka- ja työehtosopimusta. JUKO näkee, että ko. organisaatiot voivat tehdä paikallisen sopimisen muualla laissa säädetyin edellytyksin. JUKO ei näe tarvetta säätää asiasta esitetyssä laajuudessa, koska mahdollinen tarve olisi enintään n. 300–400 henkilöä koskeva, jotka eivät suoraan työskentele valtiolla.

Yllättäviä tai epämääräisiä vaikutuksia tulee lain valmistelussa välttää

Valtio tulisi jättää ulos paikallisen sopimisen laajentamisesta, koska uusi sääntely voi tuoda osapuolille sellaisia yllättäviä seikkoja eteen, joita ei ole toivottu. Mikäli virastoissa haluttaisiin ottaa paikallisen sopimisen laajennukset käyttöön, mutta valtiovarainministeriö estää sen, mikä peruste lain mukaiselle laajennukselle olisi olemassa? Toisaalta mikäli paikallinen sopiminen mahdollistetaan, se voi esimerkiksi lisätä kustannuksia tavalla, jota valtiovarainministeriö ei ole arvioinut. Virastoissa on esimerkiksi usein tunnistettu sellaisia joustavia henkilöstöpoliittisia tarpeita, joita valtiovarainministeriö ei työnantajan edustajana kuitenkaan ole sallinut. Tällaisia joustoja toivotaan etenkin palkkaukseen ja matkustamiseen. Varsinkin erityisasiantuntijoita, joiden palkkaus jää merkittävästi yleisiä työmarkkinoita jälkeen, on valtiolle yhä vaikeampi saada. Joustaminen palkkauksessa ja esimerkiksi työn tekeminen matkan aikana nykyistä laajemmin voisi helpottaa virastojen rekrytointiongelmia. JUKO ei luonnollisesti vastusta tällaisia parannuksia, mutta epäilee ettei valtiovarainministeriö ole omassa paikallisen sopimisen laajentamisesityksessään näitä tarkoittanut. Mikäli valtiovarainministeriö haluaa heikentää paikallisen sopimisen kautta virka- ja työehtosopimuksen määräyksiä, on tällainen esitys tietenkin tuomittava. Nykyinen valtion virka- ja työehtosopimus mahdollistaa laajan paikallisen sopimisen, mutta toimii samalla perälautana sekä alas-, että ylöspäin.

Muutokset eivät koskettaisi julkista sektoria valtiota lukuun ottamatta. Paikallisen sopimisen laajentamista valtiolle perustellaan HE-luonnoksessa näin:

”Valtion näkökulmasta sopimismahdollisuuksien laajentaminen merkitsisi eräänlaista varautumista mahdollisiin tuleviin valtion organisaation ja toiminnan muutoksiin. Konkreettisia tarpeita ei esitystä valmisteltaessa ole kuitenkaan ilmennyt. Sopimismahdollisuuksien laajentaminen liittyy kuitenkin esimerkiksi siihen, että mikäli tulevaisuudessa vain yhtä virastoa tai toimintoa varten ilmenisi tarpeita sopia semidispositiivisten säännösten mahdollistamalla tavalla muista poikkeavasti, esitys mahdollistaisi tällaisten erityistarpeiden huomioimisen. Valtiolla on myös joitakin yksityissidonnaisia työehtosopimusaloja ja valtion budjettitalouden ulkopuolisia organisaatioita, joissa laajempien sopimismahdollisuuksien hyödyntäminen voi mahdollisesti olla tulevaisuudessa tarpeen.”

Perustelut ovat JUKOn mielestä liian kevyet muutokselle, jonka vaikutuksia varsinkin pitkällä aikavälillä ei ole pystytty arvioimaan. Lakien valmistelussa voimassa olevat periaatteet lähtevät siitä, että erilaiset vaihtoehdot tulevat kuvatuksi ja vaikutukset arvioidaan. Koska paikallisen sopimisen laajentamista koskeva laki lähtee etenkin järjestäytymättömän yrityssectän sopimismahdollisuuksien laajentamista, ei HE:ssa tule käytännössä lainkaan kuvatuksi valtion paikallisen sopimisen laajentamisen hyödyt, haitat ja vaikutukset. Hallituksen esityksessä ei myöskään arvioida valtion nykyisen virka- ja työehtosopimusjärjestelmän sisältöä, mikä tulisi tehdä ennen lain säätämistä.

Julkisalan koulutettujen
neuvottelujärjestö

JUKO edustaa valtiolla korkeasti koulutettuja asiantuntijoita, joiden työtehtävänä on varmistaa hallinnon läpinäkyvyys ja toimivuus kaikkina aikoina. JUKO ei voi hyväksyä sellaisten muutosten läpiviemistä, jota ei ole perusteltu ja jolle ei tunnusteta tarvetta.

Paikallista sopimista ei tule laajentaa valtiolle – tasapuolinen kohtelu olennaista

Valtion virastot eivät voi ajautua pienten yritysten tapaan taloudellisiin tai tuotannollisiin ongelmiin yllättäen. Virastojen budjeteista päätetään valtion talousarvion yhteydessä aina edellisen vuoden marraskuussa ja kaikki tehtävät säädetään laeilla ja asetuksilla. Valtion tehtävänä on huolehtia hyvästä hallinnosta, oikeusvaltioperiaatteen toteuttamisesta ja kansalaisten sekä yritysten yhdenvertaisesta palvelusta. Valtio on tässä mielessä keskeisin toimija kullekin hallitukselle, kun sen ohjelmaa toteutetaan. JUKOn mielestä valtion virkakunnan ja virastotason sopimisen tasapuolinen kohtelu on välttämätöntä sille, että hallinto toimii ja esimerkiksi sille, että henkilöstön liikkuvuus virastojen välillä on jatkossakin mahdollista.

HE paikallisen sopimisen laajentamisesta ei ole lähtökohtaisesti kannatettava nyt esitetyssä muodossa, koska sen kautta syntyy HE:n vaikutusten arvioinnissakin esille nostettu heikompien työntekijöiden aseman mahdollinen heikkeneminen entisestään. Sopiminen saattaa hajautua niin, että se aiheuttaa hyötyjen sijasta enemmän haittoja. Valtio tulisi joka tapauksessa jättää esityksen ulkopuolelle tässä lausunnossa mainituilla syillä.

Helsingissä 20.3.2024 JUKO ry

Lisätiedot:

neuvottelupäällikkö Minna Salminen

minna.salminen@juko.fi, p. 050 445 5350